

Е.В. Кудряшов

Макіївський економіко-гуманітарний інститут

В статті розглянуто зовнішні та внутрішні фактори інноваційної активності, досліджено тенденції інноваційної активності промислових підприємств в Україні, запропоновано напрями створення привабливих умов інноваційного інвестування з метою підвищення інноваційної активності підприємств.

У процесі своєї діяльності підприємство тим чи іншим чином впливає на природне середовище. Так, сировина, що використовується, залежить, головним чином, від природних джерел. Тому довготривалий строк життєдіяльності бізнесу можливий лише за умов збереження природнього довкілля, що також стає головним інтересом підприємства. Поряд з цим, у зв'язку зі вступом України в ВТО, однією з основних причин неконкурентоспроможності підприємств базових галузей економіки експертами відзначена невідповідність світовим екологічним нормам, що, в свою чергу, може призвести до того, що неспроможними опиняться цілі технологічні комплекси, процес виробництва на яких не відповідатиме допустимим нормам забруднення природньої середовища. Це зумовлює необхідність розгляду шляхів переходу від неекологічних технологій та використання особливо шкідливих речовин у промисловому виробництві, на які в перспективі можливо буде введена заборона у зв'язку із концепцією сталого розвитку у світовій спільноті. Однак, за наявної економічної ситуації, концепція екологічно спрямованого розвитку підприємства матиме місце лише за умови сумісності її з економічними інтересами. Інакше кажучи, необхідним є виявлення економічно вигідних еколого орієнтованих заходів.

Таким чином, залежність підприємства від природних ресурсів, забезпечення конкурентоспроможності та отримання економічних вигод – основні ключові фактори, що зумовлюють необхідність створення такого організаційно-економічного механізму, який би забезпечував концепцію екологічної спрямованості розвитку підприємства.

Теоретичне і методологічне обґрунтування окремих аспектів механізму екологічного розвитку знайшло відображення в працях багатьох українських та зарубіжних вчених. Так, в працях Васильєвої

Е.Є. розглядається основний інструментарій та принципи екологічної політики. В працях М.Б. Харьковського та С.А. Тхора знайшли відображення типи економічних механізмів та інструменти в залежності від ступені секторального та галузевого охопту та основні принципи розробки ефективної концепції економічного механізму природокористування. Також представлені елементи такого механізму в ринкових умовах.

На особливу увагу заслуговують роботи Л.Г. Мельника, в яких відзначений еколого-економічний інструментарій та механізми екологізації економіки, представлені відтворювальним механізмом екологізації, екологізацією виробництва та відтворенням мотивів екологізації. Однак, аналізуючи публікації робіт даної проблематики, можна зробити висновок, що інтерес саме підприємства, як провідної ланки процесу екологічного розвитку, є досить незначним, що потребує його подальшого вивчення. Окрім того, невисвітленим є питання урахування галузевої прив'язки, адже промислові підприємства істотно відрізняються за сферами своєї діяльності та, відповідно, впливом на природне середовище.

Тому, з огляду на проведені дослідження, можна зазначити, що на даний час підхід до формування механізму забезпечення екологічної спрямованості розвитку підприємства, адекватного специфіці вітчизняних підприємств в існуючих умовах господарювання представлений не в повній мірі.

Для створення методичної основи ефективного управління екологічно спрямованим розвитком підприємства з умовою збереження стійкості підприємства пропонується методика, що включає основоположні принципи, умови та правила управління організаційно-економічними змінами в період екологічного розвитку підприємства по критерію фінансової стійкості. Управління екологічно спрямованим розвитком підприємства в рамках організаційно-економічного механізму, включає наступні етапи:

1. Побудова дерева цілей екологічних змін.
2. Аналіз ключових факторів, що визначають успіх реалізації екологічних змін.
3. Планування процесів по усім функціональним спрямуванням з урахуванням намічених екологічних змін.
4. Створення умов для стійкого розвитку на основі дотримання економічних пропорцій та співвідношень у використанні ресурсів.
5. Обов'язковий зріст продуктивності виробничих та операційних процесів на основі зниження питомих витрат.
6. Створення системи контролінгу екологічного розвитку

підприємства

7. Формування механізму організаційного супроводження програми екологічного розвитку.

8. Оцінка результативності програми екологічного розвитку за критеріями ефективності, додаткового економічного ефекту.

9. Мотивація персоналу до розробки та реалізації екологічної програми розвитку.

Розглянемо елементи механізму екологічно спрямованого розвитку більш детально.

Планування – це стадія процесу управління, на якій визначаються цілі і задачі конкретного напрямку екологічної діяльності, розробляються необхідні для цього методи і засоби їх вирішення, найбільш ефективні в конкретних умовах. Мета та задачі екологізації – це стратегічні цілі та тактичні завдання, які ставляться на кожному конкретному етапі екологічного розвитку. Метою екологізації може бути усунення або зменшення дії одного чи декількох екодеструктивних факторів. Побудова дерева цілей екологізації дає змогу сформулювати конкретні завдання, до яких можуть бути віднесені заміна екологічно несприятливих технологічних процесів, зниження ресурсоемності продукції тощо.

Необхідно відмітити основні принципи, на яких має будуватися дерево цілей екологічного розвитку. Серед найважливіших слід відзначити принципи:

1) інтегрального підходу, що обумовлює необхідність обліку інтегрального ефекту дій у всьому ланцюжку циклу виробництва;

2) орієнтації на причини, що передбачає ліквідацію причини, а не боротьбу з наслідками;

3) поділу відповідальності, що обумовлює встановлення адресності і ступеню відповідальності суб'єктів екодеструктивної діяльності;

4) адекватності інструментарію, що передбачає формування мотиваційного інструментарію, який відповідає даним обставинам;

5) системного підходу, що передбачає вплив на всі об'єкти і суб'єкти екологізації, які прямо чи непрямо можуть сприяти досягненню цілей екологізації;

6) максимальної ефективності, що обумовлює досягнення конкретних цілей екологізації з мінімальними витратами й отриманням максимальної віддачі коштів, спрямованих на розв'язання поставлених завдань.

На етапі планування екологічного розвитку підприємства проводиться пошук шляхів вирішення потреби – це розробка всіх

можливих варіантів альтернативних рішень впровадження екологічної політики, серед яких обирається найбільш оптимальний із урахуванням специфіки підприємства, поставлених цілей і ситуації у зовнішньому середовищі. Необхідно також визначити критерії відбору альтернатив, за якими буде відбуватися порівняння альтернативних рішень і вибір найкращої альтернативи.

Наступним кроком є обрання найкращої альтернативи – порівняння переваг і недоліків, а також аналіз імовірності їх застосування. Для співставлення доцільно мати набір стандартів чи критеріїв оцінки. Часто результатом відбору становиться компромісний варіант, який включає в себе аналіз декількох альтернатив. У сучасному динамічному зовнішньому середовищі, у якому функціонує організація, слід враховувати і рівень ризику.

За результатами попередніх дій відбувається формування цілі.

На практиці розробляється декілька видів планів: виробничий, план маркетингу, організаційний та фінансовий плани.

1) Виробничий план визначає обсяг робіт, витрати на впровадження екологічних змін та їх собівартість. Головна мета виробничого плану – показати наявні можливості впровадження екологічних змін. Повинно бути вказано, яке необхідно обладнання і де планується його купувати. У заключній частині виробничого плану приводяться розрахунки, які характеризуватимуть очікуваний економіко-екологічний ефект.

2) В організаційному плані повинна бути приведена схема організаційної структури управління процесом розвитку починаючи від ідеї до її втілення. Це дає можливість отримати уявлення відносно ефективності взаємодії усіх суб'єктів процесу екологічного розвитку по всьому його ланцюгові. Далі необхідно обґрунтувати, скільки і яких спеціалістів потребується і якою повинна бути їх заробітна плата.

Контроль і оцінка результатів. У ході здійснення екологічної програми розвитку в задачу менеджерів різних рівней входить контроль над виконанням управлінських рішень. У випадку необхідності надається управлінська допомога чи допомога кваліфікованих спеціалістів, вносяться корективи при виявленні помилок. Таким чином, спостерігається зворотній зв'язок останнього елементу механізму управління процесами екологізації із попереднім.

Контролінг екологічного розвитку також включає в себе наступні елементи:

- аналіз плануємих пропорцій розвитку активів та пасивів,

темрів економічного росту, співвідношення довгових забов'язань;

- моніторинг за динамікою змін зовнішніх та внутрішніх умов та обмежень, що лежать в основі програми екологічного розвитку;
- аналіз та виявлення позитивних та негативних тенденцій або відхилень, що виникають в процесі екологічних змін для своєчасного корегування планових завдань;
- аналіз та оцінка економічності та ефективності екологічних рішень, що приймаються;
- формування завдань та вимог до поточного контролінгу;
- аналіз та оцінка етапів реалізації та інформування вищого управління про хід реалізації та можливих корегуваннях процесів реалізації екологічних змін.

Висновки

Таким чином, складаючись з окремих елементів, організаційно-економічний механізм управління екологічним розвитком підприємства дає ефект системності. Усі його блоки взаємозв'язані, узгоджені та цілеспрямовано працюють на кінцевий результат. Тобто основною вимогою для управління екологічним розвитком підприємства є системний підхід, що визначає взаємозв'язки і взаємозалежності між підрозділами організації, необхідність прямих і зворотних зв'язків у структурі управління.